

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Onko tänään retkipäivä? Ympäristökasvatus päiväkodissa

Gomes, Rea

2016 Laurea

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yhdessä enemmän

Onko tänään retkipäivä?
Ympäristökasvatus päiväkodissa

Rea Gomes
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2017

Rea Gomes

Onko tänään retkipäivä?-Ympäristökasvatus päiväkodissa

Vuosi	2017	Sivumäärä	31
-------	------	-----------	----

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille ympäristökasvatuksen tärkeys varhaiskasvatuksessa, sekä lisätä määrällisesti meidän päiväkotiryhmän metsäretkiä ja lasten osallisuutta. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisesti Keravalla sijaitsevassa päiväkodissa. Toiminta oli suunnattu 4-5-vuotiaille lapsille. Lapsia oli ryhmässä 11. Toiminta-aika sijoittui keväälle 2016.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä metsäretkien määrää ja lasten osallisuutta sekä kehittää lasten motorisia- ja sosiaalisia taitoja liikkumalla ja leikkimällä metsässä. Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja työskentelymme oli projektimaista. Lapset olivat aktiivisesti mukana metsäretkien suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnista. Lasten vanhemmille tehtiin myös kysely metsäretkistä ja vastauksia on hyödynnetty työn arvioinnissa.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsitteli varhaiskasvatusta, ympäristökasvatusta ja kestävästä kehityksestä sekä lasten osallisuutta. Opinnäytetyön tekemiseen käytettiin toiminnallista menetelmää, koska sen avulla voidaan lisätä lasten osallisuutta sekä metsäretkien määrää. Opinnäytetyötä arviointiin havaintojen perusteella, lasten kanssa tehdyllä toiminnallisella arvioinnilla, lasten vanhemmille tehdyllä kyselyllä sekä työelämän palautteen kautta. Havaintojen perusteella voi todeta, että metsässä liikkuminen kehittää lasten motorisia- sekä sosiaalisia taitoja. Lasten osallisuus oli vahvasti esillä koko prosessin aikana. Lasten arviointi osoitti, että lapset kokivat metsäretket mieluiseksi ja halusivat niitä myös jatkossa. Vanhemmille tehty kysely osoitti, että vanhemmat olivat tyytyväisiä ja kokivat, että metsäretket ovat olleet hyödyllisiä lasten kehitykselle. Työelämästä saatu palaute oli myös positiivista.

Rea Gomes

Is It Time For A Field Trip? - Enviromental Education in Kindergarten

Year	2017	Pages	31
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to highlight the importance of environmental education in early childhood education, as well as to increase the amount of forest excursions for our kindergarten group and also child involvement. The field study was conducted at a kindergarten in Kerava in the spring of 2016 and it was aimed at children aged between four and five years. There were 11 children in the group. The main objective was to increase the amount of field trips and to make them as child-oriented as possible and improve child's motoric skills and social skills by playing in the forest.

Our work was project-driven and the children were actively involved in the planning, implementation and evaluation of the excursions. We also made a little inquiry for the children's parents about our field trips. We used the feedback in the evaluation of the thesis.

This thesis theoretical background is about early childhood education, environment education, sustainable development and child involvement. This thesis is functional because it was the best way to increase children's involvement and the amount of field trips. This thesis was evaluated using children's functional evaluation, inquiry for children's parents and feedback from the work life and from the authors' own observations.

The results of the thesis from authors' own observations you could say that being in forest improves child's motoric skills and social skills. Children were pleased about the field trips and child involvement was showing through the whole process. Parents were also satisfied and felt that the field trips were useful for children's development. Feedback from work life was also positive.

Keywords: Early childhood education, environment education, sustainable development, child involvement

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyöni lähtökohta ja tarkoitus.....	7
	2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	7
3	Varhaiskasvatus.....	8
4	Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys.....	10
	4.1 Mitä on ympäristökasvatus ja kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa?.....	11
	4.2 Ympäristökasvatuksen hyödyt lapsen kehitykselle.....	13
	4.3 Lasten osallisuus ympäristökasvatuksessa.....	14
5	Toimintaympäristön kuvaus.....	15
6	Toiminnan kuvaus.....	16
	6.1 Suunnittelu.....	17
	6.2 Toteutus.....	18
	6.2.1 Metsäkirjan tekeminen ja tieto- ja viestintätekniikka.....	19
	6.3 Arviointi.....	21
7	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	23
8	Pohdinta.....	24
	Lähteet	27
	Kuviot.....	29
	Liitteet.....	30

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö käsittelee ympäristökasvatusta Keravalla sijaitsevassa päiväkodissa. Ryhmä, jossa ympäristökasvatusta toteutettiin, muodostui 4-5 vuotiaista lapsista. Ryhmässä oli 11 lasta. Esimiehen toive oli, että ryhmä hyödyntäisi arjessa mahdollisimman paljon ulkona olemista ja liikkumista.

Opinnäytetyön teoreettinen lähtökohta pohjautuu varhaiskasvatuksen määrittämiseen, ympäristökasvatukseen, kestävään kehitykseen, ympäristökasvatuksen hyödyllisyyteen hyvinvoinnin kannalta, sekä lasten osallisuuteen varhaiskasvatuksessa ja ympäristökasvatuksessa.

Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite oli toteuttaa ympäristökasvatusta mahdollisimman lapsilähtöisesti, sekä lisätä metsäretkiä ja osallisuutta. Tavoitteena oli myös kehittää lasten motorisia- ja sosiaalisia taitoja metsässä liikkumalla ja leikkimällä. Kyseinen aihealue kiinnostaa minua, joten valitsin tämän opinnäytetyöni aiheeksi. Esimieheltä tuli myös toive ympäristöön liittyvästä toiminnasta ja sen korostamisesta varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen, joten tärkeässä osassa oli metsäretket, sekä niiden suunnittelu.

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu aina kaksi osiota. Ensimmäinen osio on toiminnallinen osio ja toinen osio on opinnäytetyöprosessin kirjoittaminen ja arviointi. (Virtuaaliammattikorkeakoulu.)

Minun toiminnallinen osuus koostui metsäretkien suunnittelusta ja toteutuksesta. Suunnittelin metsäretket yhdessä lasten kanssa, jotta retket olisivat mahdollisimman lapsilähtöisiä ja lasten osallisuus näkyisi. Kävimme lasten kanssa keskustellen läpi mitä kaikkea retkellä tarvitaan ja miten retkeen valmistaudutaan. Hyödynsin myös päiväkotimme Ipadeja kuvaamalla metsäretkien suunnitteluvaiheita, sekä itse retkiä. Lapset saivat myös käyttää Ipadeja retkillämme. Viimeisen retken päätteeksi teimme lasten kanssa Ipadilla metsäkirjan bookcreator-ohjelmalla. Kirjaan laitettiin lasten valitsema kuvia ja lapset saivat äänittää ja kertoa mistä kuvat kertoivat. Kirjan tarkoitus oli näyttää vanhemmille mitä olemme tehneet retkillä ja jäädä lapsille muistoksi. Halusin myös näyttää, että nykyteknologiaa voi hyödyntää arjessa ja se voi toimia yhtenä opetusvälineenä. Tein lasten vanhemmille myös kyselyn meidän toiminnasta ja 9/11 palautti kyselyn minulle. Lapsilta kyselin palautetta keskustelun kautta ja teimme ison metsämaalauksen, mihin jokainen sai sanoa halutessaan jotakin retkistämme ja minä kirjasin asiat maalaukseen.

2 Opinnäytetyöni lähtökohta ja tarkoitus

Tein opinnäytetyön Keravan kaupungin päiväkotiin. Idea tehdä toiminnallinen opinnäytetyö ympäristökasvatuksesta varhaiskasvatuksessa lähti omasta mielenkiinnon kohteestani, sekä esimieheni toiveesta. Työkentelin Keravan kaupungin päiväkodissa 4-5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Ryhmäämme kuului 11 lasta, joka mahdollisti loistavasti monipuolisen ja ympäristöpainotteisen toiminnan suunnittelun.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli lisätä ryhmämme metsäretkiä ja lähiympäristössä liikkumista sekä lasten osallisuutta. Tavoitteena oli myös kehittää lasten motorisia- ja sosiaalisia taitoja. Uskon, että luonto edistää ihmisen hyvinvointia ja luonnossa voi oppia paljon hyödyllisiä asioita kuten motorisia taitoja, avaruudellista hahmottamista, kestäväää kehitystä, luonnon arvostamista sekä hyödyntämistä. Luonto tarjoaa lapsille monia eri mahdollisuuksia ja antaa tilaa luovuudelle ja mielikuvitukselle. Mielestäni päiväkodeissa tulisi panostaa enemmän ympäristökasvatukseen ja sen pitäisi olla näkyvämmässä osassa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Opinnäytetyöni osoittaa sen, että ympäristökasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatusta ja lapset sekä lasten vanhemmat todella arvostavat meidän kasvattajien panosta.

Keravalla ympäristökasvatusta toteutettiin retkeilemällä. Jokainen päiväkodin ryhmä kävi retkillä, mutta se ei ollut säännöllistä eikä tavoitteellista toimintaa. Mielestäni varhaiskasvatuksessa tulisi enemmän kääntää katsetta ympäristökasvatukseen, koska tavoitteellinen ja osallistava ympäristökasvatus luo tulevaisuuden ympäristökansalaisia. Lasten osallisuus ympäristökasvatuksessa tukee lasten kehitystä tulla vastuullisiksi ympäristökasvattajiksi. Mielestäni varhaiskasvatuksessa tulisi säännöllisten metsäretkien lisäksi kiinnittää huomioita siihen, että metsäretkillä toteutuu myös lasten osallisuus ja, että lapset saavat olla mukana koko metsäretkiprosessissa alusta asti. Halusin opinnäytetyölläni osoittaa lasten osallisuuden merkityksen suunnittelussa, sekä ympäristökasvatuksen merkityksellisyyden varhaiskasvatuksessa.

2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on yhdistää käytännön toteutus ja raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Toiminnallisen opinnäytetyön pitäisi olla lähtöisin työelämästä, käytännönläheinen, tutkimuksellisella tavalla toteutettu ja riittävällä tavalla osoittava tietojen ja taitojen hallintaa.

Tärkeää toiminnallisessa opinnäytetyössä on löytää työlle toimeksiantaja. Toimeksiannetun opinnäytetyön kautta voi osoittaa osaamistaan laajemmin ja luoda suhteita. Työelämästä tullut opinnäytetyönaihe myös tukee ammatillista kasvua. Toiminnallisen opinnäytetyön ensimmäinen vaihe on aineanalyysi. Aiheen valitsemisessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen mikä motivoi sinua. Hyvä opinnäytetyöaihe on sellainen mikä nousee koulutusohjelman opinnoista ja minkä avulla pystyt syventämään tietoja ja taitojasi itseäsi alalla kiinnostavasta aiheesta.

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on aina konkreettinen tuoten esimerkiksi kirja, ohjeistus, tietopaketti tai tapahtuma. Tämän takia raportoinnissa on käsiteltävä konkreettisen tuotoksen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja. Toiminnallisen opinnäytetyön on täytettävä tutkimusviestinnän vaatimukset. Toiminnallisen opinnäytetyön raportti muistuttaa tekstilajina kertomusta. Se etenee sen mukaan, minkälainen työprosessi on ollut. Työssä tulisi ilmetä miten olet löytänyt työsi aiheen ja millaisia ovat opinnäytetyössä ratkomasi kysymykset ja millaisilla keinoilla etsit niihin vastauksia.

Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa tulisi selvittää myös seuraavat asiat: mitä, miksi ja miten olet tehnyt, millainen työprosessi oli sekä millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin päädyit. Opinnäytetyön raportin tulisi sisältää seuraavat asiat: johdanto, opinnäytetyön lähtökohdat, tarkoitus ja tavoitteet, tietoperusta, teoreettinen viitekehys, menetelmien ja työtapojen esittely, tuotteen valmistamiseen liittyvät asiat, johtopäätökset, arviointi ja pohdinta. Raportissa tulisi myös kertoa miten arvioit omaa prosessiasi ja oppimistasi. Toiminnallisen opinnäytetyön raportin tulisi huipentua pohdinta osioon. Hyvä pohdintaosio sisältää pohdintaa siitä, mitä on tehty ja mitä suodattuu esiin johtopäätöksiin. Tärkeää on myös arvioida tekemisiään ja onnistumisistaan. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 9, 16, 23, 51, 65, 82-83).

3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lapsen hoidon ja opetuksen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, jossa painottuu pedagogiikka. Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on tukea lapsen kehitystä, kasvua ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Jokaisella alle kouluikäisellä on oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhemmat päättävät lapsensa varhaiskasvatukseen osallistumisesta. (THL.)

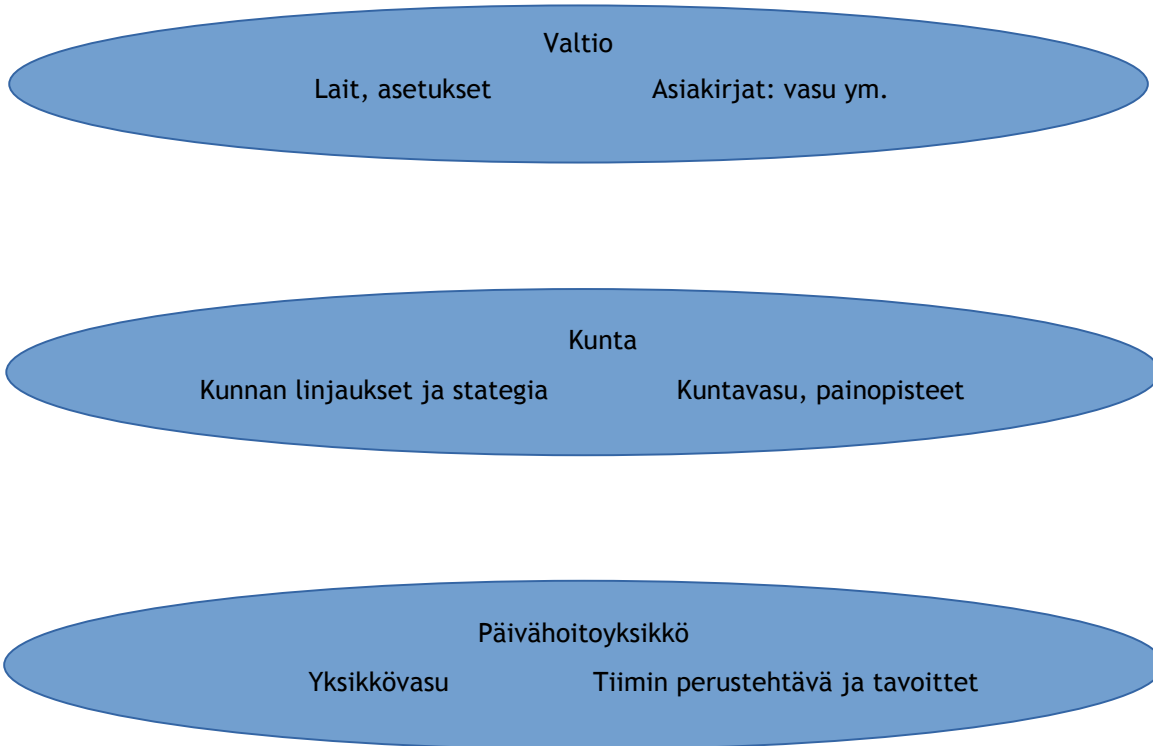
Suomessa varhaiskasvatusta annetaan kuntien tai yksityisten järjestämässä päivähoitossa, esiopetuksessa sekä erilaisissa avoimissa palveluissa kerho- ja leikkitoimintoina. Vanhempainvapaan jälkeen kaikilla alle kouluikäisillä on oikeus saada kunnan järjestämää varhaiskasvatusta. Vuotta ennen kouluun menoa lapselle on myös oikeus saada maksutonta kunnan järjestämää esiopetusta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea vanhempien vanhemmuutta ja lapsen kasvatusta. Varhaiskasvatuksessa lapsen omaehtoinen leikki on keskeisessä asemassa. Varhaiskasvatus on tavoitteellista toimintaa, jota ohjaa valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (valmisteilla). Kunnassa järjestettävä varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat yhtenäisen, toiminnallisen jatkumon. Varhaiskasvatus on päivähoiton ja esiopetuksen muodostama hoito, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus. Esiopetus liittyy kiinteästi sekä varhaiskasvatukseen että alkuopetukseen. Lasten vanhemmille tarjotaan joustavia vaihtoehtoja lapsensa varhaiskasvatuksen ja hoidon järjestämiseksi. Varhaiskasvatuksen toiminta luo pohjan lapsen tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. Varhaiskasvatus muodostaa yhdessä esi- ja perusopetuksen kanssa lasten hyvinvointia, hoivaa ja oppimista edistävän kokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun välinen yhteistyö paranee ja lapsi siirtyy joustavasti ja turvallisesti päivähoitosta esiopetukseen sekä edelleen esiopetuksesta perusopetukseen. (Kunnat Varhaiskasvatus.)

Suomalainen varhaiskasvatus pohjautuu vuosien 1880-1973 fröbeliläiseen perinteeseen. Suomalaiselle varhaiskasvatukselle antaa pohjaa vuonna 1973 astunut laki lasten päivähoidosta. Varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu on sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen väline, sen tavoite on edistää yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista koko maassa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää pienten lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksessa tarvitaan lasten vanhempien ja kasvattajien kiinteää ja toimivaa yhteistyötä, tätä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja oppimisesta. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhdessä toimimista, missä lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. (Reunamo 2007, 99-101.)

Laadukas ja hyvä varhaiskasvatus edellyttää näkemystä miksi ja miten varhaiskasvatusta toteutetaan. Kehitysnäkemys lapsuudesta heijastuvat varhaiskasvatussuunnitelmiin, vaikka niitä ei ole paljonkaan avattu valtakunnallisessa eikä yksikköjen suunnitelmissa. Uusia kehityspsykologisia teorioita tarvitaan, joissa huomioitaisiin lapsen toimijuuteen, yksilöllisyyteen ja kontekstiin liittyvät näkemykset. On tärkeää muistaa, että lapsi ei ole irrallaan siitä kontekstista, jossa hän on kasvanut ja missä hän on omaksunut taitonsa, arvonsa ja kulttuuriset mallinsa. Sen takia yksilöpsykologinen tieto ei riitä varhaiskasvatuksen suunnittelun perustaksi. Hyvä suunnitelma avaa lapsen kehitykselle uusia väyliä, eikä ainoastaan seuraile lapsen kehitystä. Lapset ovat tulevaisuuden aikuisia ja toimijoita yhteiskunnassa. (Hujala&Turja 2016, 13.)

Valtio määrittelee ja luo raamit varhaiskasvatukselle lakien ja asetusten kautta, nämä täytyy huomioida kuntatasolla varhaiskasvatuspalveluita järjestäessä. Yksiköissä taas on huomioitava sekä valtakunnan että kunnan linjaukset ja toiminnan toteuttamisen periaatteet, jotka taas luovat raamit myös työntekijöiden työskentelylle.

Varhaiskasvatuksen ohjauksen tasot:

Kuvio 1 Varhaiskasvatuksen ohjauksen tasot (Mikkola & Nivalainen 2009, 12.)

Keravalla varhaiskasvatuksen tehtävänä on tuottaa ja kehittää varhaiskasvatuslain mukaisia palveluita ja perusopetuslain mukaisia esiopetuspalveluita Keravalaisille lapsiperheille. Varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite on edistää kokonaisvaltaisesti lasten ja perheiden hyvinvointia. Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämän piireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Päiväkodin tehtävänä on tarjota lapselle turvallinen ja kiireetön ympäristö, jossa lasta arvostetaan ja kunnioitetaan yksilönä. Toiminta suunnitellaan lasta kiinnostavaksi ja kehittäväksi huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso. Kasvatustoiminta tapahtuu yhdessä vanhempien kanssa. Keravalla lapsilähtöinen toiminta huomioi lapsen yksilölliset tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja kokemukset. Lapsilähtöinen toiminta perustuu tietoon lapsen kehitystasosta, kasvuympäristöstä ja kulttuuritaustasta. Lapsilähtöisyydessä arvostetaan lapsen ideoita ja niistä nousevaa toimintaa ja korostetaan lapsen oman ajattelun kehittymistä. (Kerava varhaiskasvatus.)

4 Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys

Ympäristökasvatus (Suomessa käytetty) on kasvatuksellista toimintaa, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot sekä toimintatavat muuttuvat kestävä kehityksen mukaisiksi. Kestävän kehityksen kasvatus ja ympäristökasvatus ovat suomenkielisinä rinnakkaiset käsitteet, joiden tavoitteet ovat samanlaiset mutta joiden painotuksissa voi esiintyä eroja. Kestävän kehityksen kasvatus -käsitteen käyttö tuo selkeämmin esiin kaikki kestävä kehityksen ulottuvuudet (ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen, taloudellinen). Ympäristökasvatus-käsitettä käytettäessä painotetaan erityisesti kestävä kehityksen ekologista ulottuvuutta. (Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry.)

4.1 Mitä on ympäristökasvatus ja kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa?

Ympäristökasvatus tarkoittaa kasvamista kokonaisvaltaiseen ympäristövastuulliseen elämäntapaan. Tämä tavoite koskee myös pienten lasten ympäristökasvatusta. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatus on jäänyt vähälle huomiolle niin Suomessa kuin maanlaajuisestikin, vaikka varhaislapsuus on tässäkin asiassa tärkeä aika myöhemmän elämän kannalta. Ympäristökasvatuksen ajatellaan olevan sama asia kuin, luontokasvatus ja tärkeimpinä sisältöinä pidetään usein luontokokemuksia ja luonnontietoon liittyvää opetusta. Tänä päivänä ympäristökasvatuksen määritelmä on kuitenkin laajempi. Luonnontieto on vieläkin tärkeää, mutta yhtä tärkeänä pidetään kaupunkikokemuksia, kaupunkiympäristöön liittyvää tietoa ja elämäntapaan liittyvät pohdinnat. Ympäristökasvatus-käsitteen rinnalla käytetään kestävä kehityksen tai kestävä elämäntavan kasvatuksen käsitteitä. Varhaiskasvatuksessa kestävä kehityksen ajatus on ollut esillä esimerkiksi Lastentarhanopettajaliiton vuosina 2010-2014 toteuttamien kestävä kehityksen teemavuosina.

Ympäristökasvatuksen ensimmäinen tavoite on vahvistaa ihmisen tietoa ympäristön tärkeydestä meidän hyvinvoinnin kannalta. Toinen tavoite on, että ympäristönäkökulmat tulisi itsestään selväksi ja osaksi jokaisen arkea. Kasvatuksen tavoitteena on, että ihmiset haluaisivat ja, että heillä olisi edellytykset elää kestävällä tavalla. Alle kouluikäiset lapset oppivat ympäristöä leikkimällä, liikkumalla ja tutkimalla paikkoja. Lasten ympäristökasvatuksessa tavoitteena on hyödyntää lasten aktiivisuutta niin, että he voivat muodostaa monipuolisen ja rikkaan perustan ympäristösuhteelleen. (Hurjala&Turja 2016, 210-215.)

Kestävä kehityksen ja ympäristökasvatuksen yksi keskeisimmistä tavoitteista on, että ihminen kasvaa ympäristötietoiseksi ja siten osaa toimia mahdollisimman vähän ympäristöä haittaavasti. Ympäristöasenteita tutkittaessa on huomattu vahva yhteys lapsuuden myönteisen ympäristökokemuksen ja aikuisiän ympäristöstä huolehtimisen välillä. Luonnossa leikkimisellä on osoitettu olevan yhteyksiä myöhemmällä iällä ympäristömyönteisiin asenteisiin ja arvoihin. Kasvattajan on tärkeää pohtia missä ja millaisissa ympäristöissä lapsen kasvu ja kehitys tapahtuu päiväkotipäivien aikana. Ulkona oleminen mahdollisimman luonnonmukaisessa ympäristössä on tärkeää, muuallakin kuin pihalla ja rakennetuilla alueilla esimerkiksi leikkipuistossa, koska erilaisten ympäristöjen tarjoamat haasteet vaihtelevat. Eri aisteille virikkeitä antavat monipuoliset alueet ja tukevat sen avulla lapsen monipuolista kehitystä. Ympäristön mahdollistamat materiaalit ruokkivat lapsen luovuutta. Oppiminen ympäristössä on vahvasti kokemuksellista ja toiminnallista, samalla lapsen kongitiiviset, sosioemotionaaliset ja motoriset taidot kehittyvät.

Ympäristön esteettiset ulottuvuudet vaikuttavat kokemuksiin ja toimintaan ympäristön puolesta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 22-27.)

Ympäristö- ja luontokasvatuksen näkyvyys Varhaiskasvatuksen suunnitelmassa (2005 Stakes)

Ympäristökasvatus tulee esille valtakunnallisen Vasun kolmessa orientaatiossa:

1. Luonnontieteellisessä se näkyy mm. luonnonilmiöiden tutkimisena eri vuodenaikoina
 2. Yhteiskunnallisessa se näkyy kotiseudun ja lähiympäristön merkityksenä
 3. Esteettisessä se näkyy elämyksellisyytenä sekä kauneuden ja harmonian arvostamisena
- Vasussa (2005) korostetaan lapsilähtöisyyttä, jota ympäristökasvatus tukee.

Lapsilähtöisessä kasvatuksessa lapsen oppiminen tapahtuu oman toiminnan, kokemuksen ja tutkimisen kautta, missä leikillä, elämyksellisyydellä ja sopivien haasteiden saamisella on tärkeä merkitys.

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry on antanut ao. kannanoton uuteen laadittavaan

Varhaiskasvatussuunnitelmaan:

OPH:n teematyöpaja 4.2.2016:

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry Edustaja: Sinikka Kunttu, KM, hallituksen jäsen

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman valmistelu;

Suomen ympäristökasvatuksen Seura pitää tärkeänä, että kestävä elämäntapa on läpäisevästi mukana valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, sekä arvoperustassa, että kaikissa oppimiskokonaisuuksissa ja lisäksi erityisesti kokonaisuudessa "Tutkin ja toimin ympäristössäni". Varhaiskasvatussuunnitelmasta tulisi valittua, että ekologisen kestävyuden välttämättömyys kaikelle inhimilliselle toiminnalle on ymmärretty.

Käsite ympäristökasvatus tulee ymmärtää laajasti: kestävään elämäntapaan kasvaminen, kaikki kestävä kehityksen ulottuvuudet huomioiden.

Kestävä elämäntapa on esillä myös esiopetuksen OPS:ssa, ja tärkeänä lähtökohtana perusopetuksen ja lukion OPS:ssa. Perusta kestävään elämäntapaan kasvamiselle luodaan varhaiskasvatuksessa. Pidämme tärkeänä, että ympäristökasvatus ja kestävään elämäntapaan kasvaminen muodostaa ehyen jatkumon läpi eri ikävaiheiden kasvatusta ja opetusta ohjaavien opetussuunnitelmien.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet: Lähiluonto on sekä oppimisympäristö että oppimisen sisältö itsessään. Se on erinomainen liikuntaympäristö, rauhoittumisen paikka sekä areena eri ilmaisumuodoille. Omakohtaiset luontokokemukset ja -elämykset auttaa ja tukee luontosuhteenkehitystä ja herättää kiinnostuksen sekä tunnesiteen. Ympäristökasvatuksessa tähdätään kestävä elämäntavan edistämiseen. Kestävä elämäntapaan kasvaminen vaatii tarvittavien taitojen opettelua kuten; roskaamaton retkeily, leikki- ja liikuntavälineiden luonti luonnosta, kohtuullisuus, säästäväisyys, tavaroiden korjaaminen, lainaaminen omistamisen sijaan, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, kierrätys, jätteiden vähentäminen, liikkuminen lihasvoimalla/julkisilla sekä energia-asiat.

Toimintaan tarvitaan osallisuutta sekä vastuullisuuteen kasvattamista. Kasvattajien oma toiminta ja esimerkki. Kestävällä tavalla käyttäytyvä aikuinen viestii lapsille miten tulisi elää. Myötätunnon kehittyminen on keskeinen osa vastuullisuuteen kasvua ja tässä juuri aikuisen esimerkki on äärimmäisen tärkeä. Se antaa malleja siitä miten muihin ihmisiin, eläimiin, kasveihin ja muuhun ympäristöön tulisi suhtautua. Kestävään elämäntapaan kasvattamisessa on myös tärkeää muistaa kriittisen ajattelun taitojen kehittymisen tukeminen toiminnan lomassa. Eli ilmiöitä ja asioita tulisi tarkastella eri näkökulmista ja niiden välisiä yhteyksiä tulisi tuoda esille. Eri lähtökohdista ja kulttuureista tulevien huomioiminen: kullekin ympäristökasvatusta ikä- ja lähtötasonsa mukaan. (Vihreälippu.)

4.2 Ympäristökasvatuksen hyödyt lapsen kehitykselle

Lähiössä asuville lapsille seikkailu metsässä ei ole enää itsestään selvää. Usein kaupungissa asuvien lasten suhde luontoon on vieraantunut. Pihalla olevat valmiit leikkipaikat ovat usealle lapselle ainoita leikkipaikkoja ulkona. Leikkipaikkojen tulisi innostaa lapsia omiin seikkailuihin ja herättää lapsien luovuus. Näin ei ikävä kyllä ole, koska leikkipaikat ovat suunniteltu valmiiksi. Seikkailukasvatuksen tavoitteena tulisi päiväkodeissa olla lapsien rohkaiseminen luonnossa liikkumiseen. Moni lapsi kokee nykypäivänä luonnon pelottavana sekä vieraana, koska omakohtaiset kokemuksen luonnossa liikkumiseen puuttuvat. Lapsen kehitykselle luonto kuitenkin tarjoaa lähes rajattomat puitteet, sillä se toimii jo itsessään seikkailun välineenä. Oppimisympäristönä luonto onkin paras mahdollinen koska se virittää lapset automaattisesti vastaanottamaan viireystilaan. Luonto on myös sopivan haasteellinen oppimisympäristö. Luonnossa motorinen oppiminen käy helposti ja hauskasti, kun lapsi etsii itselleen sopivia haasteita. (Kokljuschkin 1999, 56-57.)

Monipuolinen fyysinen ympäristö vaikuttaa positiivisesti lasten kehitykseen. Se tarjoaa erilaisia haasteita esimerkiksi motoristen taitojen harjoitteluun. Hyvä oppimisympäristö on monipuolinen ja vaihteleva. On osoitettu, että lasten oppimismotivaatio ja keskittymiskyky paranee, kun lapsi saa leikkiä ja toimia mahdollisimman luonnonmukaisessa ympäristössä. Myös kognitiiviset taidot kuten havainnointikyky, tunnistamisen ja nimeämisen taidot sekä muisti voivat parantua. Ulkona saa erilaisia kokemuksia kuin sisällä, joten kyky hahmottaa syy-seuraussuhteita sekä kriittiset ajattelutaidot vahvistuvat. Monipuolinen toimintaympäristö luo mahdollisuuksia erilaisille oppimisen tavoille. Luonnonmukainen ympäristö voi olla myös terapeutista ja se tuottaa hyvää oloa. Lasten kanssa työskentelevät aikuiset voivat järjestää erilaisia mahdollisuuksia ympäristökokemuksiin. Esimerkiksi toistuvat retket lähimetsään ovat tärkeitä. Sara Knightin (2009) tutkimuksen mukaan lasten lisääntynyt ulkoilu luonnossa vaikuttaa positiivisesti lasten itsetuntoon ja itseluottamuksen kehittymiseen, lasten sosiaalisten suhteiden muodostumiseen (riitely vähenee, leikitään eri lasten kanssa kuin sisällä), kielellisten valmiuksien kehittymiseen, keskittymiskykyyn ja motivaatioon, motorisiin taitoihin, ympäristöön liittyvään oppimiseen ja ymmärrykseen, leikkien monipuolisuuden ja luovuuteen sekä lasten ja työntekijöiden sairauspoissaolojen määrään. (Parikka-Nihti&Suomela 2014, 77, 80-82.)

Lapsen fyysinen kasvu ja kehittyminen on osittain geneettisesti ohjautuvaa, kasvu ja kehitys etenevät vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, joten myös ympäristötekijöillä on suuri vaikutus kehityksen kulkuun. Monipuolinen ympäristö sekä siellä liikkuminen ja leikkiminen koko kehoa käyttäen esim. juosten, kiipeillen, roikkuen ja hypäten turvaa lihasten ja jänteiden vahvistumista. Normaalia kehitystä varten lapsen luusto tarvitsee kohtuullisesti tärähtelyä sisältäviä liikuntatehtäviä. Karkeamotoristen taitojen kehittyminen tiettyyn vaiheeseen on edellytyksenä hienomotoristen taitojen oppimiseen. Tämän takia varhaiskasvatuksessa tulisi keskittyä ja huolehtia ensisijaisesti lapsen riittävästä karkeamotorisesta liikuntatehtävistä. Tällä tavalla voidaan luoda edellytyksiä hienomotorisille toiminnoille. (Korhonen, Rönkkö & Aerila 2010, 85-87.)

Luonto tarjoaa strukturoimattoman leikkipaikan, jossa on tilaa mielikuvitukselle ja luovuudelle. Luonto aktivoi liikkumaan, mikä edistää lapsen hyvinvointia, maastossa liikkuminen edistää kehon hallintaa ja lapsen motorisia taitoja. Lapsen tietoisuus omasta kehosta edistää minäkuvaa. Liikunta aktivoi aivojen toimintaa ja hapensaantia, mikä edistää lapsen tiedollisten toimintojen kehittymistä, kuten muistia, tarkkaavaisuutta sekä tiedonkäsittely- ja ongelmanratkaisukykyä. Luonto tarjoaa lapselle myös ihmeteltävää, kosketeltavaa, maisteltavaa, haisteltavaa, katseltavaa ja kuunneltavaa. Lapsi oppii asioita itse kokeilemalla ja tutkimalla etsiä vastauksia kysymyksiinsä. Aistihavainnoista voi jäädä myös pysyvä muistijälki, jonka voi palauttaa mieleensä vielä myöhemminkin. Luonnon ilmiöiden tarkkaileminen kehittää lapsen havainnointikykyä, joka edistää lapsen kognitiivista kehittymistä. Raitis ilma tekee hyvää lapsen elimistölle sekä saa aikaan hyvän ruokahalun ja luonnollisen väsymyksen. Luonto tarjoaa esteettisyydellään myös mielihyvän tunteita sekä antaa hoivaa. Luonto rentouttaa ja lisää stressinsietokykyä. (Hokkanen, 2013 16-18.)

4.3 Lasten osallisuus ympäristökasvatuksessa

Osallisuus käsitteenä tarkoittaa ihmisen omaa kokemusta päättämisestä, asioihin vaikuttamisesta ja kokemuksesta syntyvää sitoutumista. Osallisuutta voidaan määritellä yksilön kokemukseksi kykyjensä riittävydestä, oman roolin merkityksestä ja vastuun saamisesta omassa yhteisössä. Varhaiskasvatuksessa osallisuuden näkökulma korostuu, koska varhaiskasvatus on ryhmässä tapahtuvaa kehitystä, oppimista sekä kasvua. Osallisuus on jokaisen oikeus ja lasten yleissopimus nostaa lasten osallisuuden esille monessa artikkelissa. Lapsen oikeutta osallisuuteen itseään koskeissa asioissa määritellään monessa kohdassa kuten lastensuojelulaissa, nuorisolaissa ja muun muassa perustuslaissa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47-49.)

Osallisuus on jokaisen omakohtainen kokemus ja tunne omien kykyjen riittävydestä, oman roolin merkityksellisyydestä ja vastuun saamisesta omassa yhteisössä. Osallisuuden kokeminen ja tunteminen edistää sitoutumista toimintaan yhteisten asioiden parantamiseksi. Osallisuuden lähikäsite voimaantumisen on yksi ympäristökasvatuksen kulmakiviä, koska se antaa ihmiselle tunteen siitä, että hänen teoillaan ja toi-

minnallaan on merkitystä. Kuten osallisuus, voimaantuminenkin edellyttää yleensä osallistumisen vaikuttavuutta, eli osallistuminen on silloin tuottanut joitain konkreettisia tuloksia, jotka ovat osallisten tiedossa. Ympäristökasvatuksen näkökulmasta osallistuminen ja vaikuttaminen voidaan nähdä jatkumona, jonka toisessa päässä on henkilökohtainen, omalla elämäntavalla ja valinnoilla vaikuttaminen, ja toisessa päässä yhteisöllinen, demokraattinen vaikuttaminen. (Munstadi.)

Pienten lasten osallisuus tarkoittaa sitä, että lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja kohdatuksi joka päivä askeleissa sekä leikeissä. Aikuinen on kiinnostunut lapsen havainnoista ja tukee lapsen kiinnostuksen kohteita. Lapsi tulee nähdä kokonaisvaltaisesti. Luomalla sellaisia rakenteita, joiden kautta lapsen ääni tulee esille voidaan edistää lapsen osallisuutta. Lapsen kuulemisessa vanhemmat täytyy ottaa mukaan lapsen tulkkeina ja lapsen äänen välittäjinä. Lapselle ominaisin toimintatapa on leikki, joten sen havainnointi ja dokumentointi on hyvä väline lapsen osallisuuden tukemiselle. Yhtä aikaan tulisi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa pienentää lasten ryhmäkokoja, jotta ne tukisivat lapsen kasvua ja osallisuutta. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa hyvin pitkälle havainnoinnin ja dokumentoinnin kautta saatu tieto lapsiryhmän kiinnostuksen kohteista. Yhteistoiminnallisesti keskustellen aikuiset ja lapset asettavat tavoitteita oppimiselle. Työskentely perustuu lasten mielenkiinnon kohteisiin ja kommunikointiin. Yhteistoiminnallisia työmuotoja on esimerkiksi erilaiset projektit, joissa lapsille annetaan mahdollisuus suunnitella ja toteuttaa itse se, mitä tehdään. Lapsen osallisuutta voidaan edistää monella tavalla kuten pitämällä lasten ”palaveria”, kuvaamalla lasten leikkiä ja sen havainnoimista sekä panostamalla yhteistoiminnallisuuteen. (Parikka-Nihti 2011, 38-39.)

Useimmat suomalaiset lapset viettävät päiväkodissa suuren osan elämästään ja sen takia päiväkotia on yksi keskeisin lapsuuden ympäristö. Fröbelin kasvatustajattelu, missä lapsi nähtiin aktiivisena toimijana ja korostettiin leikin merkitystä lapsen kehitykselle on vaikuttanut suomalaisen varhaiskasvatuksen pedagogisiin juuriin. Näitä vaikutteita voi edelleen nähdä vaikka vuosisatojen saatossa varhaiskasvatuksen pedagogiset painotukset ovatkin muuttuneet ja teoreettinen perusta on laajentunut. Yksi suomalaisen varhaiskasvatuksen tärkeimmistä laatuksista on lapsilähtöinen pedagogiikka. Tällä tavalla toteutettu varhaiskasvatus on lasten itsensä näköistä ja perustuu lasten kuulemiselle ja heidän ideoidensa ja tarpeiden huomioimiselle. Päiväkodin arki rakentuu rutiinien ja toimintatapojen varaan, ne ohjaavat arjen kulkua ja toimintaa. Osa toimintatavoista on aikuisen päättämiä ja toisten kohdalla lapsilla on enemmän vaikutusmahdollisuuksia. Samaan tapaan vaihtuu lapsen osallisuuden mahdollisuudet. Tällöin osallisuuden vastapuolelle asettuu se, että aikuinen päättää ja lapsi mukautuu päätöksiin. Lapsille annetaan erilaisia toiminnan mahdollisuuksia aikuisten luomien päiväkotiarjen rakenteiden sisällä ja lapsen oletetaan sopeutuvan aikuisen määräyksiin ja sääntöihin eikä osallistuvan aktiivisesti niiden määrittämiseen. (Roos 2016, 52-54.)

5 Toimintaympäristön kuvaus

Keravalla varhaiskasvatuksen tehtävänä on tuottaa ja kehittää varhaiskasvatuslain mukaisia palveluita ja perusopetuslain mukaisia esiopetuspalveluita lapsiperheille. Keravalla varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Keravalla on kolme varhaiskasvatusaluetta: etelä, pohjoinen ja itä. Keravalla toimii 19 kunnallista päiväkotia ja 11 yksityistä päiväkotia. Päiväkotien aukioloajat sijoittuvat klo 6.00-18.00 perheiden tarpeista riippuen. Keravalla toimii myös yksi vuoropäiväkoti, joka tarjoaa keravalaisille lapsiperheille ympärivuorokautista hoitoa. Keravan yksityiset päiväkodit ovat profiloituneet mm. liikuntaa, kieliin sekä taito- ja taidesisältöihin. Kaikesta varhaiskasvatuksesta n.30% toteutetaan yksityisenä päivähoitona. Keravalla esiopetusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa. Esiopetukseen on luotu oma esiopetussuunnitelma, jonka pohjalta esiopetusta toteutetaan. Erityistä tukea tarvitsevat lapset on huomioitu siten, että heille on järjestetty hoito joko integroituna päiväkodeissa tai pienryhmissä.

Avoimen varhaiskasvatuksen palveluita tarjotaan kotona olevien perheiden tueksi. Tällaisia palveluita ovat mm. leikkikoulut ja asukaspuistot. Avointa varhaiskasvatusta toteuttaa Keravalla myös Mannerheimin lastensuojeluliitto ja seurakunnat.

Päiväkodin tehtävänä on tarjota lapselle turvallinen ja kiireetön ympäristö, jossa lasta arvostetaan ja kunnioitetaan yksilönä. Toiminta suunnitellaan lasta kiinnostavaksi ja kehittäväksi huomioiden kunkin lapsen ikä ja kehitystaso. Kasvatustoiminta tapahtuu yhdessä vanhempien kanssa tehtyä palvelusopimusta kunnioittaen. Toiminta-ajatuksena on tukea perheitä kasvatustehtävässä eri yhteistyötahojen kanssa. Tavoitteena on luoda perusta elinikäiselle kasvulle ja oppimiselle. Tavoitteeseen pyritään tarjoamalla monipuolisia varhaiskasvatuspalveluja yhdessä esiopetuspalvelujen kera lähipalveluina. Keravan varhaiskasvatussuunnitelman arvoja ovat lapsen huomioiminen lapsena, tukea kehitystä lapsen yksilölliset lähtökohdat huomioiden, taata turvallisuus emotionaalisesti ja fyysisesti ja toimia aikuisena kasvattajana lapselle ja kasvatuskumppanina lapsen vanhemmille. (Keravan toimintasuunnitelma.)

Opinnäytetyö on tehty Keravalla sijaitsevassa päiväkodissa. Päiväkodissa toimii neljä ryhmää, yksi ryhmistä on 4-5-vuotiaiden pienryhmä. Pienryhmä on perustettu päiväkodin rajallisten tilojen takia. Pienryhmä missä opinnäytetyöni toteutettiin on liikkuva ja viikko-ohjelma sisältää paljon retkeilyä, liikuntaa, leikkiä sekä luovia menetelmiä. Lasten osallisuus arjen suunnittelussa on tärkeää ja siihen panostetaan.

6 Toiminnan kuvaus

Toteutin toiminnallisen opinnäytetyön Keravalla työpaikallani vuonna 2016 tammikuun ja toukokuun välillä. Opinnäytetyöni tavoite oli lasten motoristen- ja sosiaalisten taitojen kehittäminen sekä lisätä ryhmämme metsäretkiä, luonnossa liikkumista ja lasten osallisuutta. Tarkoitus oli, että lapset olisivat osallisia retkien suunnittelussa ja että retkien sisältö sekä määrä rakentuisi heidän mielenkiinnonkohteista sekä tarpeista.

Tässä osiossa kerron toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista.

6.1 Suunnittelu

Halusin, että metsäretket olisivat mahdollisimman lapsilähtöisiä ja, että lasten osallisuus näkyisi, joten aloitin suunnittelun ottamalla lapset heti mukaan. Tarkoituksena oli työstää lasten kanssa metsäretkille lähtöä projektimaisesti. Halusin, että lapset oppisivat ja osaisivat itse valmistautua metsäretkille. En halunnut, että kasvattaja pakkaa reput, kertoo lapsille mitä tulee pukea ja sitten ilmoittaa, että nyt lähdemme parijonossa metsään ja metsässä tehdään mitä kasvattaja sanoo. Tavoitteeni oli saada lapsia ajattelemaan itse mitä kaikkea tulisi ottaa mukaan kun lähdemme retkelle, mitä metsään tulisi pukea, miten kävelemme liikenteessä ja mitkä ovat meidän yhdessä sopimat pelisäännöt, mitä kaikkea metsässä voi tehdä ja ennen kaikkea mitä he itse haluavat metsässä tehdä.

Projektilähtöinen työskentely eroaa perinteisestä aikuisjohtoisesta opettamisesta tai aikuisen suunnittelemaasta työskentelystä. Projektityöskentely perustuu ongelmalähtöisyyteen, tutkimuskysymykseen tai tutkimusaiheeseen, jota lapsiryhmä lähtee yhdessä selvittämään. Kestävän kehityksen kannalta projektimainen työskentely osallistaa lapset aktiivisina toimijoina, silloin aikuisjohtoisuus vähenee ja lasten vuorovaikutustaitoja korostetaan. (Parikka-Nihti 2011, 47.)

Halusin korostaa sitä, että työskentelemme projektilähtöisesti, koska silloin lasten osallisuus tulee parhaiten esiin ja se kannustaa lapsia aktiiviseen toimijuuteen myös jatkossa. Keskustelimme paljon lasten kanssa metsäretkien suunnittelusta ja teimme listaa tarvittavista tavaroista. Lapset osallistuivat mielellään suunnitteluun ja pakkasi reput. Lapset myös muistuvat hyvin mitä kaikkea tarvitsemme mukaan. Eri-tyisesti yllätyin siitä kun he muistivat ensiapulaukun sekä roskapussin. Käytin suunnittelussa hyödyksi myös lpadveja. Otin lasten kanssa kuvia eri vaiheista kuten repuistamme, tavaroista mitä reppuun tulee, vaatteista mitä puetaan, portilla odottavasta jonosta, kävelevästä jonosta sekä metsässä meidän kokoontumispaikasta. Kuvien avulla lapset huomasivat jos jokin vaihe puuttui ja myös muistivat paremmin mitä tulee seuraavaksi. Lapset innostuivat kovasti lpadin käytöstä ja se selkeästi motivoi heitä suunnittelussa.

Tässä on kuva aikuisten metsäretkirepuista. Aikuisten reppuihin pakattiin: Lämmintä juotavaa, vettä, mukeja, paperia, ensiapulaukku, kännykkä, roskapussi, aikuisten eväät sekä varahanskoja. Lapsilla oli omat reput mukana, missä heillä oli kotoa tuodut eväät, oma muki/pullo, jos halusi, sekä retkialusta.

Kuva 1.

Kuva 2.

Kuvassa yksi harjoittelemme parijonoon menemistä ennen retkelle lähtöä. Tärkeää oli myös odottaa portilla aikuista ennen kuin portti avataan. Kuvassa kaksi kuljemme hienossa jonossa pellon poikki palattamme metsästä kohti päiväkotia.

6.2 Toteutus

Suunnitteluvaiheen jälkeen lähdimme metsään. Retkillä kokoontuimme ensiksi piiriin ja jätimme reput yhteen rykelmään. Aluksi kävimme läpi lasten kanssa sopimamme pelisäännöt, eli mitä metsässä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä sekä missä kulkee meidän ryhmän rajat. Lapset osasivat hyvin kertoa asioista mitä saa

tehdä ja mitä ei saa tehdä. Heille oli tärkeää, että luontoa eikä kaveria satuteta ja että metsässä pidetään hauskaa sekä rakennellaan majoja. Sovimme myös yhdessä, että aikuisen pitää koko ajan nähdä lapsi ja lapsen täytyy nähdä aikuinen. Meillä oli mukana myös Ipdait ja lapset saivat ottaa niillä kuvia luonnosta sekä kevään merkeistä. Kävimme yhdessä läpi lasten löytämiä kevään merkkejä sekä kiersimme yhdessä tutkimassa metsää.

Lasten mielestä parasta metsässä olemisessa oli majan rakentaminen. Majaa rakentaessa leikit sujuivat todella hyvin ja aika meni nopeasti. Otin videokuvaa lasten majan rakennuksesta ja videossa näkyy lasten innostus majoja kohtaan. Lapset saivat myös itse ottaa kuvia majoista.

Tässä on kuva meidän reppurykelmästä

Tässä on kuva lasten rakentamasta majasta

6.2.1 Metsänkirjan tekeminen ja tieto- ja viestintäteknikka

Keravalla uusi opetussuunnitelma sisältää merkittäviä tavoitteita tieto- ja viestintäteknikan opetuskäytölle. Keravalla on järjestelmällisesti kehitetty tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttöä ja useamman vuoden ajan. Esiopetusryhmissä ja kouluissa on kehitetty malleja tablet-laitteiden käyttämiseen oppimisen tukena ja työ jatkuu edelleen. (Keravan kaupunki 2015.)

Halusin käyttää metsäretkillämme Ipedejä, koska tabletit ovat uusi juttu Keravan päiväkodeissa ja niitä kohtaan on osalla työntekijöistä sekä vanhemmista ennakkoluuloja. Halusin näyttää, että tableteilla voi tehdä myös hyviä ja opettavia asioita ja sitä voi todella hyödyntää lasten kanssa arjessa.

Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa on tavoitteena kehittää varhaisia valmiuksia mediakulttuurissa elämiseen, oman mediasuhteen ymmärtämistä sekä edistää lapsen hyvinvointia ja osallisuutta. Varhaiskasvatuksessa mediakasvatus perustuu leikilliseen, elämykselliseen ja kokemukselliseen oppimiseen. Mediakasvatuksen tulisi tukea lapsen mahdollisuutta toimia aktiivisesti yhteisössään ja edesauttaa osallisuuden tunteen syntymistä. Tärkeää on huomioida lapsen ikä ja kehitysvaihe mediakasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa lapselle on oikeus saada omaan kehitystasoon, ikään ja tarpeisiin pohjautuvaa

mediakasvatusta, tutustua mediaa turvallisessa ympäristössä sekä tutustua ajanmukaiseen mediavälineistöön. Mediakasvatuksessa on tärkeää myös huomioida lapsen yksilöllisyys, lapsen tunne-elämän sekä persoonallisuuden kehitystehtävät ja niiden merkitys lapsen mediasuhteeseen. Lapsen lähipiiriin kuuluvat aikuiset pystyvät merkittävästi vaikuttaa lapsen arvo- ja todellisuuskäsitykseen ja siihen että se ei rakennu yksinomaan median pohjalta. (Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke, 2008, 10-12.)

Tein lasten kanssa metsäkirjan Ipadin bookcreator-ohjelmalla. Opetin lapsia miten ohjelma toimii ja sen jälkeen he saivat itse tehdä pareittain metsäkirjaa, tietysti minun valvonnassa. Metsäkirjaan tuli lasten valitsemia kuvia meidän metsäretkistä. Lapset saivat myös halutessaan äänittää ja kertoa mitä kuvassa tapahtuu ja mistä kuva kertoo. Lapset saivat myös minun avustuksella kirjoittaa kirjaan. Kirjaa tehtiin muutama viikko ja sen valmistuttua se näytettiin meidän ryhmän kevätjuhlissa vanhemmille. Lapset saivat itse esitellä metsäkirjamme vanhemmilleen. Näytimme kevätjuhlissa muitakin ottamiamme kuvia metsäretkiltä, koska välillä kuvat kertovat enemmän kuin tuhat sanaa.

Tässä muutama lasten ottama kuva:

Kuvassa kevään merkkejä.

Kuvassa tyttöjen lempileikkipaikka.

Kuvassa rauhallinen eväshetki .

Kuvassa etanankuori jota tarkastelimme loopilla.

Metsänkirjan tekeminen oli lapsien mielestä todella jännää lähinnä sen takia, kun siihen sai nauhoittaa omaa ääntä. Olin yllättynyt siitä, että jokainen halusi nauhoittaa omaa ääntä ja kertoa valitsemistaan kuvista. Lapset oppivat todella nopeasti kuinka kirjan voi tehdä tabletilla, se oli selvästi heille mieluisaa puuhaa.

Lapsille oli myös tärkeää se, että ihailimme ja katsoimme kirjan läpi yhdessä monta kertaa.

Tämäkin kuva päättyi metsäkirjaamme:

Kuvassa on sydänkivi, minkä yksi lapsista löysi, halusi kuvata ja laittaa metsäkirjaan.

6.3 Arviointi

Opinnäytetyön arviointi perustuu lapsilta, lasten vanhemmilta, esimieheltäni saamani palautteen, sekä oman onnistumisen tunteen kautta. Lapsilta sain palautetta heidän kanssa käytyjen keskustelujen kautta. Teimme myös lasten kanssa metsämaalauksen, mihin kirjoitin heidän ajatuksia ylös meidän metsäretkistä. Maalauksia tehtiin pareittain, sillä silloin pystyin paremmin kuuntelemaan ja keskustelemaan lasten kanssa retkistämme. Kun maalauksia oli valmis niin kävimme vielä ryhmässä läpi lasten kokemuksia ja palautetta. Maalaukseen kirjasin lasten ajatuksia mitä metsässä on kiva tehdä ja että kuinka usein lapsi haluaisi käydä metsäretkellä. Maalauksessa näkyy, että lasten mielestä metsässä on kiva juosta, syödä eväitä, tehdä majoja, leikkiä, kiipeillä ja taistella ja juuri noita kaikkia asioita teimme metsässä.

Kohdassa kuinka usein lapset haluaisivat käydä metsäretkellä lukee, että joka päivä ja sitten kolme kertaa viikossa. Siitä voi päätellä, että metsäretket todella ovat lapsille mieleisiä ja niitä voisi olla vielä useammin.

Tässä on kuva meidän maalauksesta

Keskustelussa kävi ilmi, että lapset tykkäsivät kovasti retkistä ja parasta retkillä oli majojen tekeminen sekä eväiden syöminen. Lasten kokouksissa tuli ilmi, että lasten mielestä metsäretket olivat kivointa päiväkodissa ja he toivoivat, että metsäretkiä tehtäisiin useammin. Lapset pitivät myös siitä, että otimme paljon kuvia metsäretkiltä. Heidän mielestä oli kivaa, että he saivat itse myös ottaa kuvia ja tehdä niistä metsäkirjan. Metsäkirjan tekeminen oli lapsista mieluisaa ja mielenkiintoista. Katsoimme metsäkirjan läpi monta kertaa ja se oli lapsille todella tärkeää. Luulen, että metsäkirjan teko oli lasten mielestä sen takia niin kiinnostavaa, kun se tehtiin Ipadilla. Ipadi kiehtoi lapsia, koska sitä ei käytetä joka päivä ja sen käyttöön tulee aina pyytää aikuisen lupa.

Meidän retkipäivä oli maanantai. Moni vanhempi kertoi, kuinka innoissaan heidän lapsi tulee maanantaisin päiväkotiin kun he tietävät, että silloin saa ottaa mukaan omat eväät ja mennään retkelle.

Tein vanhemmille pienen, melko vapaamuotoisen kyselyn(LIITE 1) meidän ryhmän toiminnasta. Kyselyn palautti 9/11 kyselyn saaneista vanhemmista. Mielestäni palautusten määrä oli todella hyvä ja koen, että se kertoo vanhempien arvostuksesta toimintaamme kohtaan. Kysyin vanhemmilta heidän suhteesta luontoon ja kuinka usein heidän perhe käy metsäretkillä vuoden aikana. Kysyin myös, että onko metsäretkis-tämme ollut heidän mielestä hyötyä heidän lapselle? Ja jos on niin mitä ja miten se on näkynyt?

Yhteenvetona voin todeta, että perheet käyvät ja liikkuvat paljon luonnossa myös vapaa-aikana. Moni koki, että retkistämme on ollut paljon iloa ja, että lapset odottavat innolla retkipäiviämme. Vanhemmat pitivät myös siitä, että retkeilemme vaikka olisi huono sää. Kävi myös ilmi, että lapset puhuvat kotona paljon retkistämme ja retkipaikoistamme on tullut tärkeitä paikkoja lapsille. Vanhemmat arvostivat myös

sitä, että luonto on tullut tutuksi lapsille ja, että metsässä leikitään eri kaveriporukoissa ja leikit ovat monipuolisempia. Yksi vanhempi myös kirjoitti, että hänen lapsi on ollut ennen haluton lähtemään metsään, mutta meidän metsäretket ovat madaltaneet kynnystä lähtemään metsään seikkailemaan ja nyt he retkeilevät myös viikonloppuisin retkipaikoissamme. Tämä oli mielestäni todella kiva kuulla ja tällaisten kokemusten takia retket ovat todella tärkeitä ja ne tukee lasten kehitystä sekä kasvua.

Vanhemmat tykkäsivät todella paljon lapsien tekemästä metsäkirjasta ja kuvista, joita olimme ottaneet retkiltämme. Vanhemmat sanoivat, että metsäretkiemme tunnelma ja ilo välittyi kuvien kautta.

Pedagogiikan arviointi ja toiminnan suunnittelu eivät kuulu vain opettajille. Sen tulisi olla yhteinen prosessin johon osallistuu aikuisen lisäksi myös lapset. Arvioinnin oleellinen lähtökohta on lapsen osallistuminen siihen. Lapsen osallistumiseen kytkeytyy koko varhaiskasvatuksen merkitys ja päämäärät. Lapsen hyvinvointi vaatii, että lapsen näkemyksiä ja tarpeita kunnioitetaan. Lasten näkemykset ja tarpeet tulee ottaa huomioon kasvatuksen ja opetuksen suunnittelussa. Lisääntyneen itsenäisyyden myötä lapsi tuntee olevansa yhä enemmän aktiivinen toimija omassa elämässä ja toiminnassaan, sekä oppimisprosesseissaan. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 81.)

Uskon, että metsäretkiemme suosio johtui suurelta osin siitä, että lapset olivat suunnittelussa aktiivisesti mukana. Toimintamme oli todella lapsilähtöistä. Vaikka metsäretkiimme sisältyi aina pieni tehtäväosuus, niin toiminta oli silti aina mielenkiintoista ja lapsilähtöistä. Lapset saivat myös metsässä paljon vapaata leikkiaikaa, mitä pidän todella tärkeänä. Mielestäni metsässä oleminen kehittää lasta monella tavalla. Metsässä on hankalampi maasto, joten siellä käveleminen ja juokseminen kehittää tasapainoa sekä motorisia taitoja. Majojen rakentaminen pienissä porukoissa kehittää taas avaruudellista hahmottamista ja yhteistyötaitoja. Ryhmämme ollessa metsässä tein sellaisen huomion, että metsässä tulee vähemmän konfliktitilanteita. Metsässä kaikki saivat tilaa omalle luovuudelle eikä riitoja syntynyt, toisin kuin ollessamme päiväkodin pihalla.

Esimieheltäni sain pelkästään positiivista palautetta retkistämme. Hän myös tykkäsi todella paljon meidän maalauksesta ja sanoi, että tällainen tieto on todella tärkeää. Jatkossa hän toivoo myös muilta ryhmiltä aktiivista retkeilyä ja panostusta lasten osallisuuteen ympäristökasvatuksessa.

7 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Toteutin opinnäytetyön päiväkodissa. Olin keskustellut asiasta päiväkodin esimiehen kanssa ja sovin opinnäytetyön tekemisestä. Lähetin tutkimuslupahakemuksen Keravan kaupungille ja minulle myönnettiin tutkimuslupa. Kerroin lasten vanhemmille, että teen opinnäytetyötä meidän metsäretkistä ja että laitan työhöni vain sellaisia kuvia, missä ei näy lasten kasvoja ja mistä ei voi tunnistaa lapsia. Kerroin myös ryhmäni lapsille, että teen opinnäytetyötä ja, että käytän siinä meidän metsäretkien kuvia.

Tutkimusmenetelminä käytin keskustelua ja lasten havainnoimista. Lasten vanhemmille tein pienen kyselyn. Pidin myös esimieheni ajan tasalla ja häneltä sain suullista palautetta. Työkaverini kanssa keskustelin paljon opinnäytetyöstäni ja sain häneltä tukea ja apua työni toteuttamisessa päiväkodin arjessa.

Luotettavuus on ensisijaisen tärkeää arvioinnissa ja siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Arviointiprosessi on otettava huomioon seuraavat asiat, jotta arviointia voidaan pitää luotettavana: Kattavuus tarkoittaa tarkoittaa sitä, että arvioinnissa on käytetty eri menetelmiä. Lapset ilmaisevat itseään eri tavoilla. Aika arvioinnissa tarkoittaa sitä, että luotettavaa ja hyödyllistä tietoa on kerätty esimerkiksi viikkojen tai kuukausien ajan.

Yhteistyö arvioinnissa on tärkeää ja sitä tehdään yhdessä toisten kasvattajien, lasten sekä heidän vanhempien kanssa. Havainnointimateriaalin tulisi olla läpinäkyvää. Luotettavuus edellyttää myös eri tietolähteistä saatua tietoa ja niiden yhdensuuntaisuutta ja yksimielisyyttä.

Arvioinnissa noudatetaan samoja eettisiä periaatteita, kuin yleensäkin ihmistieteitä koskevissa tutkimuksissa. Arvioinnin toteutusta ja periaatteita tulisi tarkastella varsinkin lapsen oikeuksien näkökulmasta. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 113, 115.)

Suomessa ei ole lainsäädäntöä, jossa todettaisiin kuka saa päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Käytännössä on katsottu, että lapsen huoltaja saa päättää lapsen osallistumisesta eli alle 18-vuotiailta tarvitaan huoltajan lupa. Yleensä lupa hankitaan kertomalla huoltajille etukäteen tutkimuksesta ja silloin he voivat halutessaan kieltää lapsen osallistumisen. Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta esitti vuonna 2009 opetusministeriölle, että lapsen oikeus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin tulisi toteutua nykyistä paremmin myös tutkimukseen osallistumista koskevissa asioissa. Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta päätyi siihen lopputulokseen, että useat kouluissa ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä tehtävät tutkimukset voidaan toteuttaa osana normaalia varhaiskasvatuksen toimintayksikön työtä. Neuvottelulautakunnan mielestä huoltajilta ei tarvitse pyytää lupaa tutkimuksen toteuttamiseen, jos yksikön johtaja arvioi tutkimuksen olevan hyödyllinen ja tietoa tuottava sekä osa varhaiskasvatuksen normaalia toimintaa. Täytyy myös muistaa, että lapsen oma suostumus on kuitenkin aina tarpeen ja tärkeä. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010, 35, 39-40.)

Minulle oli tärkeää, että vanhemmat sekä lapset tiesivät opinnäytetyöstäni. Tämän takia tein vanhemmille pienimuotoisen kyselyn heidän perheen suhteesta luontoon ja luontokasvatukseen. Halusin myös lapsilta palautetta ja sitä sain hyvin keskustelemalla heidän kanssa. Tein lasten kanssa myös lopuksi ison metsäaiheisen maalauksen, minkä avulla herättelin heidän mielipiteitä ja muistoja meidän metsäretkistä.

Käytin tässä opinnäytetyössä lähteitä ja lähteet määrittelevät työn luotettavuutta. Lähteitä valittaessa kiinnitin huomiota tiedon julkaisuvuoteen sekä lähteen sisältöön.

Opinnäytetyön tavoite oli lisätä meidän ryhmän metsäretkiä ja lähiympäristössä liikkumista sekä lasten osallisuutta. Tavoitteena oli myös motoristen- ja sosiaalisten taitojen kehittyminen. Valitsin nämä tavoitteeksi, koska mielestäni metsän ja lähiympäristön tunteminen on tärkeää ja sen tulisi kuulua lapsen elämään. Lapsi viettää kuitenkin suurimman osan päivästä päiväkodissa, joten mielestäni kasvattajien tehtäviin kuuluu myös mahdollistaa metsään ja lähiympäristöön tutustuminen. Lapselle on tärkeää myös saada osallisuuden kokemuksia ja osallisuuden tulisi näkyä päiväkodin arjessa. Tällä opinnäytetyöllä halusin näyttää, että metsässä oleminen on tärkeää lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta ja, että metsäretkistä on todella hyötyä monella tavaa. Mielestäni saavutin asettamani tavoitteet, sillä onnistuin lisäämään päiväkotiryhmäni metsäretkiä ja liikkumista lähiympäristössä, myös osallisuus lisääntyi. Metsässä liikkuminen ja leikkiminen kehitti myös lasten motorisia- ja sosiaalisia taitoja. Onnistumiseni oli helppo todeta, sillä aikaisemmin metsäretkiä ei tehty säännöllisesti, vaan retket olivat satunnaisia ja lähes harvinaisia. Osallisuuden lisääminen myös onnistui, sillä lapset olivat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa metsäretkiämme. Lasten motoriset taidotkin kehittyivät, sillä metsässä liikkuminen on haastavaa erilaisen maaston takia. Lasten sosiaaliset taidot kehittyivät myös, sillä tein sellaisen havainnon, että metsässä lapsilla tuli vähemmän konflikteja kuin päiväkodin pihalla tai sisätiloissa.

Mielestäni varhaiskasvatuksessa tehdään liian vähän retkiä ja lähiympäristöön ei tutustuta tarpeeksi. Pienten, eli alle 3-vuotiaiden ryhmissä ei tehdä välttämättä ollenkaan metsäretkiä tai muitakaan retkiä. Usein syy siihen on se, että pienet lapset eivät jaksa niin hyvin retkien aiheuttamaa fyysistä rasitusta tai, että se on vaivalloista, koska siihen voi tarvita monet rattaat ja ohjaajia ja opettajia on kuitenkin rajallisesti. Mielestäni kasvattajien tulisi ratkoa nämä ”ongelmat” ja lähteä retkelle. Alle 3-vuotiaat eivät jaksa pitkiä retkiä, mutta mielestäni se riittää, että lähdetään pois päiväkodin pihalta ja tutkitaan lähiympäristöä.

Meidän ryhmän lasten mielestä retkipäivä oli paras päivä päiväkodissa. Usein tuli kysymys, että onko tänään retkipäivä? Meidän ryhmä kävi kerran viikossa maanantaisin metsäretkellä ja usein, myös loppuvuokosta torstaisin tai perjantaisin kävimme kävelyllä tai leikkimässä lähiympäristössä. Monet lapset viettävät suurimman osan valvellaoloajasta päiväkodissa, joten tämän takia kasvattajilla on suuri vastuu ja velvollisuus ympäristökasvatuksen toteuttamisesta. Mielestäni kasvattajien tulisi pitää tätä asiaa yhtä tärkeänä kuin esimerkiksi kädentaitojen harjoittamisesta. Mielestäni kasvattajien tulisi myös nähdä ympäristön hyödyntäminen isona positiivisena asiana ja mahdollisuutena. Itse tein sellaisen havainnon, että mitä enemmän olimme luonnossa liikkumassa, niin sitä rauhallisemmin meidän ryhmä toimi sisätiloissa. Luonnossa liikkumisen jälkeen myös lasten ruokahalu oli parempi ja sekin on mielestäni todella hyvä asia. Voin täysin yhtyä siihen, että luonnossa liikkuminen parantaa lasten sekä aikuisten hyvinvointia. Sen takia siihen tulisi myös panostaa jokaisessa päiväkodissa ja ryhmässä, riippumatta siitä, että onko kasvattaja itse kiinnostunut luonnossa liikkumisesta.

Vanhemmilta saatiin paljon positiivista palautetta siitä, että metsäretkipäivä oli maanantai, koska silloin lapset odottivat päiväkotiin pääsyä ja viikko lähti mukavasti käyntiin. Vanhemmat arvostivat myös sitä, että me todella kävimme retkillä vaikka sää saattoikin välillä olla huono. Vanhemmista oli myös kiva

nähdä kuvia meidän retkistä ja lasten tekemästä metsäkirjasta. Tämän vanhemmilta saadun palautteen kautta pystyin myös varmistamaan, että saavutin asettamani tavoitteet ja että työni oli ollut tuloksellista.

Mielestäni paras tapa järjestää retkiä oli projektilähtöinen työskentely lasten kanssa. Projektityöskentelyssä lapset saivat olla aktiivisesti mukana toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa, jolloin myös lasten osallisuus toteutuu. Olen sitä mieltä, että projektityöskentelyn ansiosta sain lapset todella helposti mukaan ja he olivat innolla mukana koko prosessin ajan. Mielestäni myös valokuvien käyttäminen ja hyödyntäminen lisäsi lasten kiinnostusta ja intoa. Lapsille oli todella tärkeää tehdä metsäkirjaa ja katsoa yhdessä tuotosta moneen kertaan. Heidän mielestä oli myös jännittävää ja kivaa esitellä metsäkirjaa vanhemmille. Lapset olivat selvästi ylpeitä heidän tekemästä metsäkirjasta. Päiväkodissa tulisi mielestäni työskennellä enemmän projektilähtöisesti ja aion tulevaisuudessa tehdä sitä omalla työpaikallani. Projektilähtöisellä työskentelyllä saa helposti lisättyä lasten osallisuutta. Lapset lähtevät paremmin toimintaan mukaan, kun he saavat itse olla mukana sen suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa. On tärkeää, että tapahtumia eli arviointia käydään lasten kanssa läpi ja, että heidän mielipiteitä kuunnellaan ja arvostetaan.

Päädyin tekemään toiminnallisen opinnäytetyön koska en ollut aikaisemmin tehnyt sellaista. Mielestäni silloisen työpaikkani lapsiryhmä oli juuri sopiva toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamiseen. Ammatillisesti toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen kehitti minua paljon. Minulle osoittautui melko vaikeaksi opinnäytetyön kirjoittaminen ja toiminnallisen osion avaaminen ja auki kirjoittaminen. Arviointi osoittautui myös hankalaksi, sillä arviointi pohjautui jonkin verran omaan havainnointiin ja kokemuksiin. Pyysin toki myös palautetta lapsilta, vanhemmilta ja esimieheltäni, mutta kun palaute oli pääosin positiivista niin sitä oli myös hankala työstää. Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen oli kuitenkin todella mielenkiintoista ja mukavaa, koska sain konkreettisesti toimia ja toteuttaa sitä lasten kanssa. Olen tyytyväinen työni tulokseen. Kirjallisen työn tuottaminen on ollut tuskaista, mutta konkreettinen työvaihe päiväkodissa oli mielekästä ja opettavaista. Tulevaisuudessa aion hyödyntää opinnäytetyössäni tuomia asioita, kuten lasten osallisuutta ja projektimaista työskentelyä työssäni. Olen toteuttanut oppimiani ja suunnittelemani asioita nykyisessä työpaikassani, missä toimin 3-5-vuotiaiden lasten kasvattajana. Toivon ympäristökasvatuksen kehittyvän varhaiskasvatuksessa, jotta ympäristökasvatus ei jäisi vain metsäretkien tasolle. Ympäristökasvatuksen aseman tulisi vahvistua, jotta lasten arkeen saataisiin mahdollisimman paljon kestävästi kehityksen alkeita. Pienet teot voivat tuottaa suuria tuloksia.

Lähteet

Airaksinen, T., Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Printel Oy.

Hurjala, E. & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Keravan kaupunki opetussuunnitelma. Viitattu 23.7.2016. <http://www.kerava.fi/ajankohtaista/ops-2016-opetussuunnitelmaty%C3%B6-keravalla/tieto-ja-viestint%C3%A4tekniikka-opetuksessa>

Keravan varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 19.9.2016. https://www.google.fi/search?q=keravan+varhaiskasvatussuunnitelma&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b&gfe_rd=cr&ei=BdHeV538AuHk8Aelk56IBQ

Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun! Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Korhonen, R. Rönkkö, M-L . & Aerila, J-A. 2010. Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.

Kunnat.net Varhaiskasvatus. Viitattu 9.10.2016. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/Sivut/default.aspx>

Lagström, H. Pösö, T. Rutanen, N. Vehkalahti, K. 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Yliopistopaino.

Munstadi.fi Kukkis ympäristökasvatuksen kukkamalli nuorisotyöhön. Viitattu 30.10.2016 <http://kukkamalli.munstadi.fi/ymparistokasvatuksen-nakokulmat/osallisuus/>

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvu kohti kestävästä kehitystä. Lasten keskus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä - Ympäristökasvatus. Juva: Bookwell Oy.

Reunamo, J, 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. 2008. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry. Viitattu 4.7.2016.

<http://www.vihrealippu.fi/mita-ymparistokasvatus-on>

Suomen ympäristökasvatuksen Seura ry. Viitattu 4.7.2016.

http://www.vihrealippu.fi/images/documents/vasu_vaikuttaminen_tiivistelma.pdf

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Varhaiskasvatus. Viitattu 27.9.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakesin oppaita 56. 2005. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 4.7.2016.

Virtuaaliammattikorkeakoulu Opinnäytetyön ohjausprosessi. Viitattu 30.10.2016

<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak->

[sot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html](http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html)

Kuviot

Kuvio 1: Varhaiskasvatuksen ohjauksen tasot.....	9
--	---

Liitteet

Liite 1 Vanhempien kysely29

Liite 1 Vanhempien kysely

1. Onko luonto teille tärkeä? Kuinka usein käytte metsäretkillä vuoden aikana?

2. Onko metsäretkistämme ollut teidän mielestä hyötyä lapsellenne? Jos on niin mitä ja miten se on näkynyt?

3. Muuta palautetta kuluneesta vuodesta?